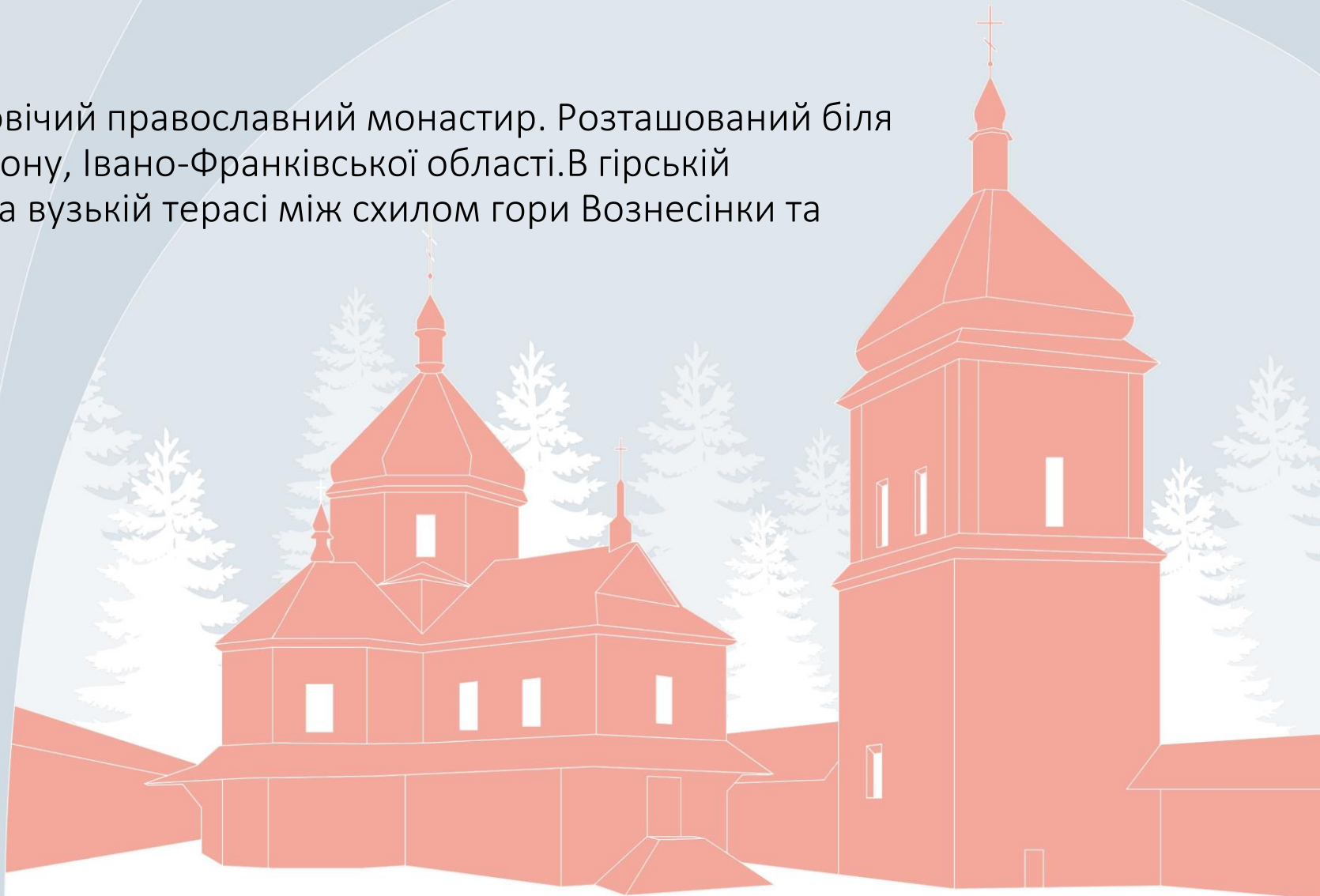

Проблема збереження пам'ятки архітектури
початку XVII ст. Манявського Христо-
Воздвиженського чоловічого монастиря

Манявський Скит - аскетичний чоловічий православний монастир. Розташований біля села Манява Богородчанського району, Івано-Франківської області. В гірській місцевості зі складним рельєфом, на вузькій терасі між схилом гори Вознесінки та берегом потоку Батерс (Скитець).

Пам'ятка архітектури початку XVII ст., який ймовірно був закладений ще у XII ст. проіснував 300 років та з невідомих причин припинив своє існування. Славився головним іконостасом, який був розміщений у Церкві Воздвиження Чесного Хреста, виконаним українським живописцем та монахом Йовом Кондзелевичем; найбільшою бібліотекою Прикарпаття з безліччю стародруків; іконами, церковними речами. На думку вчених, саме у Скиті Манявському поховано гетьмана Івана Виговського, оскільки він особисто просив про це за життя.

Манявський Скит є комплексом кам'яних і дерев'яних будівель, деякі окремо розташовані кам'яні споруди з'єднані між собою мурами, фортифікаційного характеру . Двома висотними домінантами монастиря є в'їзна вежа-дзвіниця та чотириярусна вежа "Скарбниця".

Рис. 1,2. Іконографія.Вигляд Скиту до реставрації.

Заснований у 1611 році Йовом Княгиницьким, який також був першим ігуменом монастиря.
З 1691 р. Розпочалась розбудова монастиря, Скит обнесено високими кам'яними мурами , зведено три вежі, збудовано в'їзду та виїзду брами, церкву за зразком Христо-Воздвиженського храму в Києві. До того часу, тут були лише дерев'яна церква, трапезна та декілька келій.
В 1785 р. закритий за рішенням цїсаря Франца Йосифа II.
У 1936 р. - український археолог Ярослав Пастернак започаткував археологічні дослідження пам'ятки.

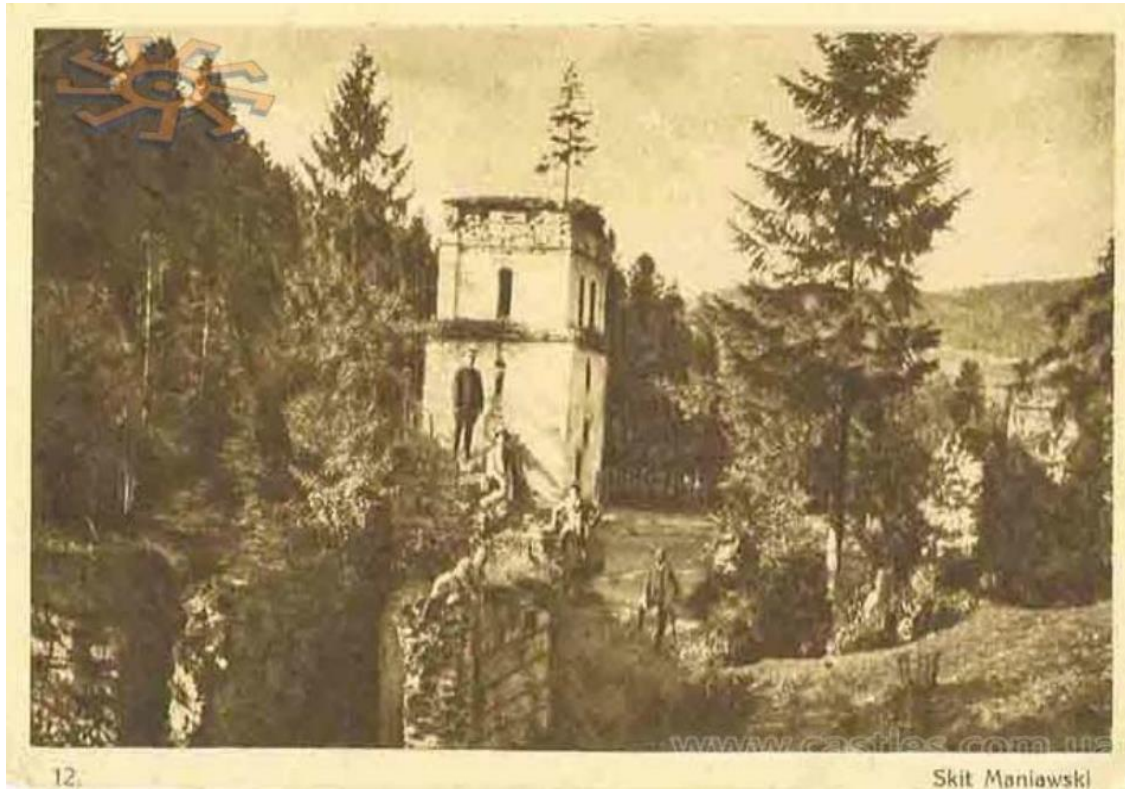

Рис. 3,4. Манявський Скит. Поштівки.

Рис. 5,6. Манявський Скит. Поштівки.

В 1970-80их роках – відреставровано частину споруд Манявського Скиту та створено історико-архітектурний музей-заповідник “Скит Манявський”.

Рис. 7. Манявський Скит. Плакат-афіша Історико-архітектурного музею с. Манява 1977 р.

З 1998 року та по сьогодні, знову функціонує як чоловічий православний монастир куди кожного року відвідують прочани, з'їжджаються туристи з усього світу, щоб побачити красу українського Афону, одержати духовне і фізичне зцілення.

Рис. 8. Скит після реставрації 1980 р.

Про Скит у Маняві написано багато наукових та публіцистичних праць, описано в літературі проведено безліч археологічних досліджень та реставраційних робіт. Проте сьогоденній стан об'єкту говорить про загрозу втрати його архітектурної цінності.

Починаючи з 1785 р. аж до 1970-их рр. монастирська обитель перетворювалась в руїни, первинний вигляд монастиря втрачався – це було першою та найбільшою проблемою збереження пам'ятки.

Рис. 9,10. Іконографія. Фото з археологічних розкопок монастиря.

З 1970их рр. - Львівський інститут “Укрпроектреставрація” розробив документацію для відбудови й реставрації Скиту. Львівські міжобласні науково-реставраційні майстерні проводили тут будівельно-реставраційні роботи. Підняті були з руїн муровані з каменю будівлі та заново побудовані дерев’яні приміщення (келії). Під час будівельно-реставраційних робіт будівельні матеріали розкрадалися. Велика частина їх (дерево й особливо цемент) пішла на будівництво селянських садиб Маняви. Окремі роботи не відповідали проектним і будівельним вимогам, що було недоробкою наглядового відділу.

Рис. 11,12. В'їзна вежа-дзвіниця. Вигляд до та після реставрації.

Тому не дивно, що в лютому 1986 р., унаслідок відсутності протипожежних обмосток на димарях пічного опалення, загорілося приміщення північних дерев'яних келій, де знаходилася адміністрація музею. Завдяки активним діям музейних працівників та богородчанських пожежників, пожежа була одразу ліквідована. Загроза повного спалення Скиту була відвернута.

Рис. 13,14. Церква Воздвиження Чесного Хреста.

У 1988 р. під час повені потоку Батерс було залито фундаменти трапезної й чотирьох дерев'яних келій. Ці приміщення буквально нависли над потоком. При лабораторному аналізі цементного розчину виявилася мінімальна кількість цементу. Фактично фундаменти були вимурувані на піску. Недоброякісним виявилось ґонтове покриття, яке швидко згнило, й келії почали затікати. Оскільки коштів на нову покрівлю не було виділено, то музейним працівникам довелося самим діставати дерево й самотужки виготовляти ґонти та покривати приміщення. Це лише частина прикладів проблем, які виникли в музеї внаслідок неякісних будівельних робіт.

Рис. 15,16. Вежа Скарбниця. Вигляд до та після реставрації.

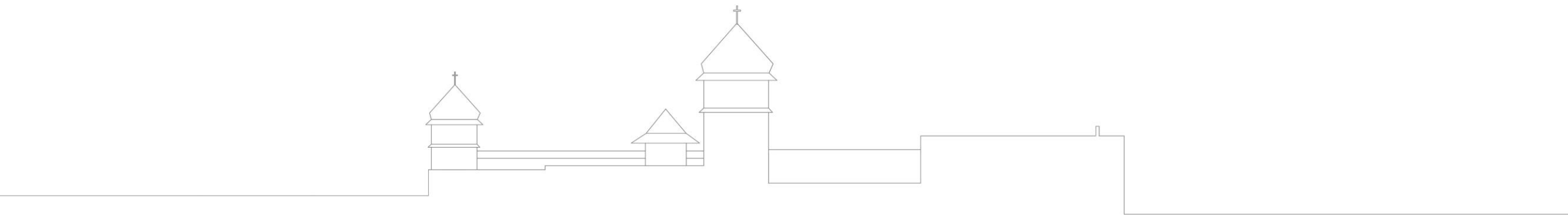
Умовно, формування монастиря можна поділити на чотири періоди:

I етап – XVII ст., 1611 – 1681 рр.

II етап – XVIII ст., 1705 – 1785 рр.

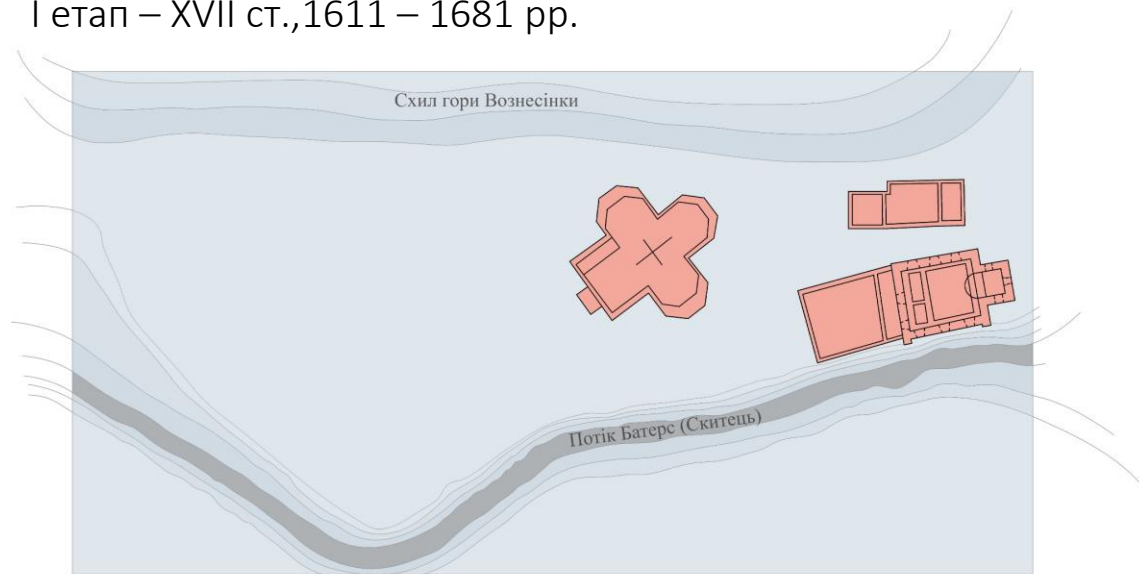
III етап – XVIII – XX ст., 1758 – 1970 рр.

IV етап – XX-XXI ст., існуючий стан

Етапи розвитку Манявського Скиту

I етап – XVII ст., 1611 – 1681 рр.

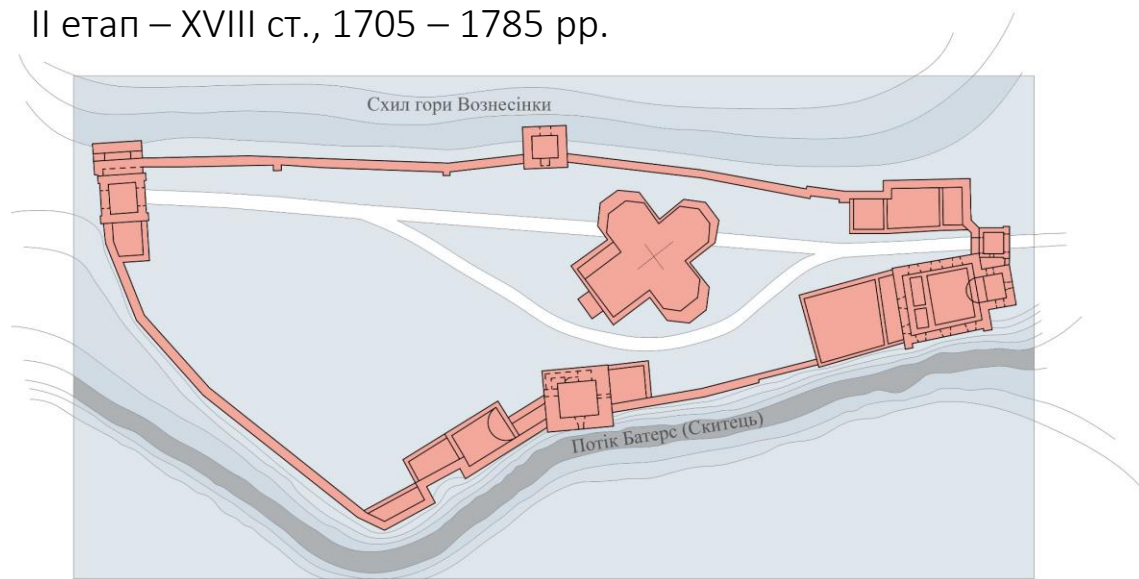

 - забудова території Манявського Скиту

 - фундаменти

 - сліди мурів в землі

II етап – XVIII ст., 1705 – 1785 рр.

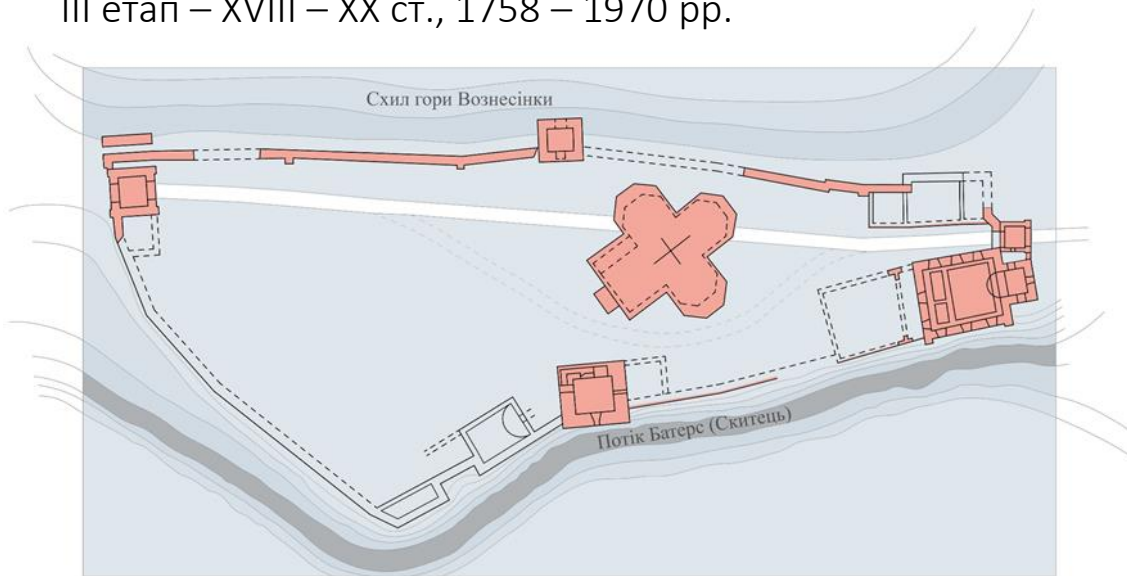

 - сучасні дисгармонійні споруди

 - доріжки

 - сліди втраченої доріжки

III етап – XVIII – XX ст., 1758 – 1970 рр.

 - забудова території Манявського Скиту

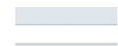
 - фундаменти

 - сліди мурів в землі

IV етап – XX-XXI ст., існуючий стан

 - сучасні дисгармонійні споруди

 - доріжки

 - сліди втраченої доріжки

Коли з 1998 р. Манявський Скит знову відкритий як чоловічий монастир, його об'ємно-планувальна структура з кожним роком нашаровує все більше реконструкцій та добудов.

Рис. 17. Манявський Скит. Загальний вигляд, існуючий стан.

У монастирському дворі та за його мурами влаштовують все більше дисгармонійних добудов, нестильових споруди, які порушують композиційну структуру комплексу і негативно впливають на історичне середовище монастиря. Використовують недоречні сучасні матеріали, які неможна застосовувати у випадку відновлення пам'ятки архітектури. Зосереджують увагу на окремих спорудах ігноруючи архітектурний ансамбль в цілому, що призвело до недотримання однієї стилістики оборонного комплексу.

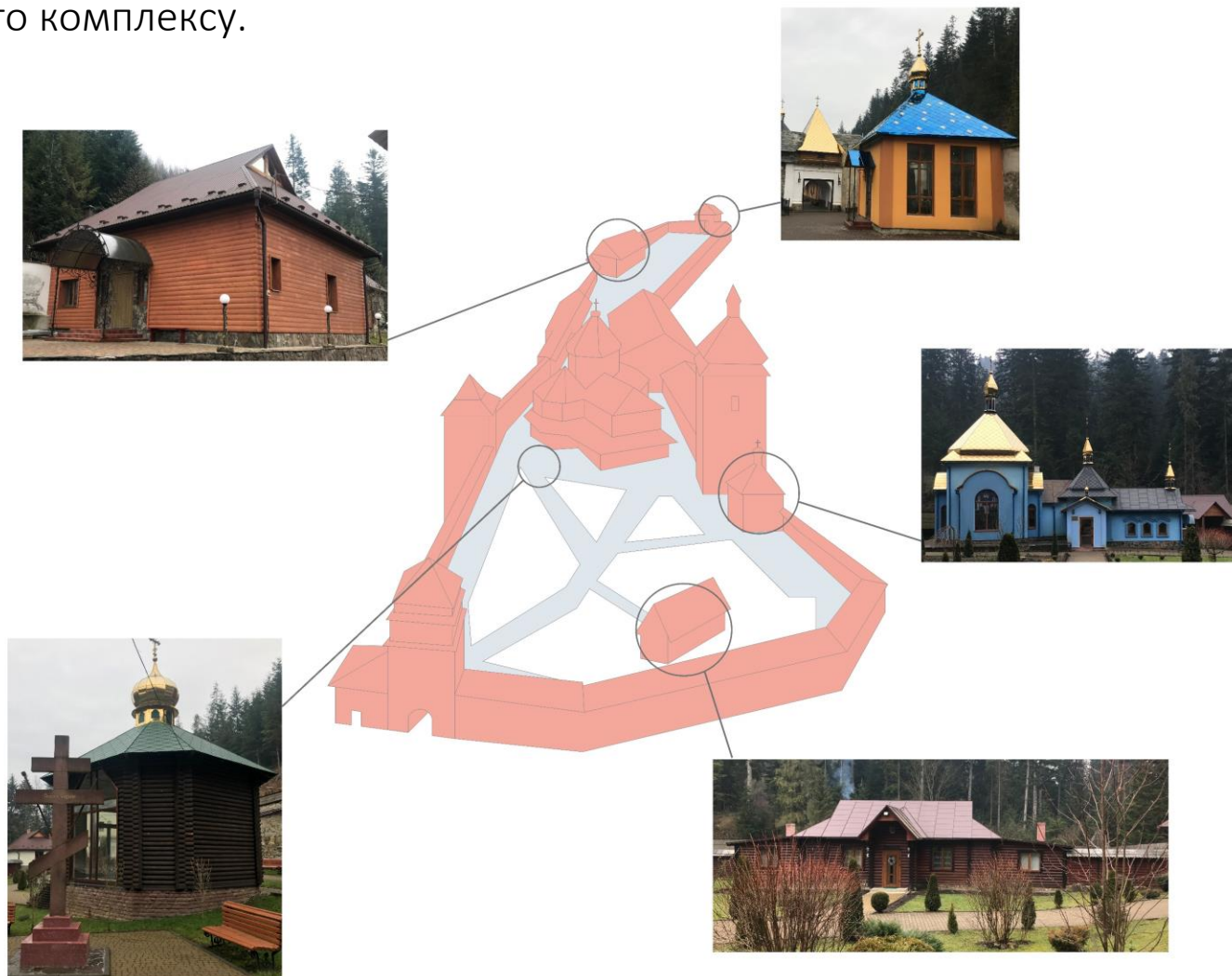

Рис. 18. Манявський Скит. Дисгармонійні споруди.

Проте, окрім негативних прикладів реставрації сакральних споруд та комплексів таких як Скит Манявський, є також позитивні приклади. Одними з них є: Колегіальний костел Святої Трійці Волинської обл., Ківерцівського р-н, в смт. Олика та Санктуарій Матері Божої Цариці миру Івано-Франківської обл., Івано-Франківського р-н, в смт. Більшівці.

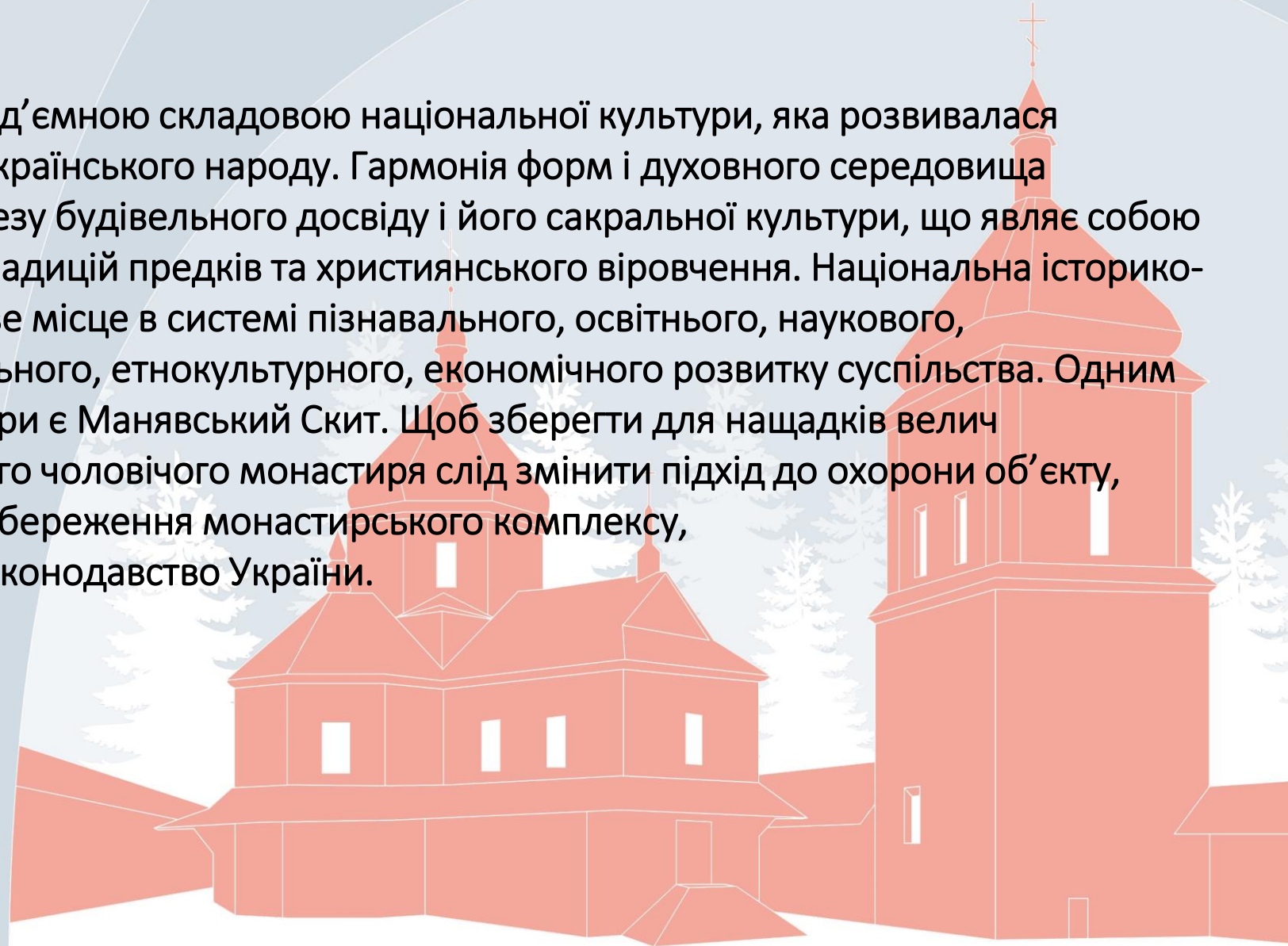
Рис. 19,20. Колегіальний костел Святої Трійці. Вигляд до та після реставрації.

Рис. 21,22. Санктуарій Матері Божої Цариці миру.

Висновок

Сакральна архітектура України є невід'ємною складовою національної культури, яка розвивалася протягом усього періоду існування українського народу. Гармонія форм і духовного середовища традиційних храмів є результат синтезу будівельного досвіду і його сакральної культури, що являє собою сплав глибинного коріння ідейних традицій предків та християнського віровчення. Національна історико-культурна спадщина займає особливе місце в системі пізнавального, освітнього, наукового, краєзнавчого, політичного, національного, етнокультурного, економічного розвитку суспільства. Одним із таких об'єктів сакральної архітектури є Манявський Скит. Щоб зберегти для нащадків велич Манявського Хресто-Воздвиженського чоловічого монастиря слід змінити підхід до охорони об'єкту, розробити принципи та засади для збереження монастирського комплексу, опираючись на пам'ятко-охоронне законодавство України.

Список використаних джерел

1. Баронч С., 1858. Пам'ятки міста Станиславова. – Львів, – С. 153, 154 .
2. Батіг М., 1998. Богородчанський іконостас і його історична доля // Галицька брама. – № 6(24). – С. 2.
3. Грабовецький В., 2012. Скит Манявський серед монастирів Прикарпаття XVII–XVIII ст. в літописах та ілюстраціях. – Івано-Франківськ.
4. Драган М., 1926. Скиту Манявського розвиток і занепад // Скит Манявський та Богородчанський іконостас. – Жовква, 1926. С. 9.
5. За ред. Вечерського В., 1997. Пам'ятки України : історія та культура – наук.-попул. ілюстр. журнал, засн.: М-во України. – К. : Газ.- журн. вид-во М-ва культури і туризму України, 1995.
6. Коваль І., 1999. Дослідник підземного архіву України, (Науково-історичне видання). - Галич-Львів: Місіонер, - С.176, 44 вкл.
7. Кугутяк М., 2013. Історія Великого Скиту як наукова проблема. Галичина, Ч. 22 – 23. – С. 455 – 457.
8. Лукомська З. В., 2017. Містобудівна спадщина Івано-Франківської області XVII-XVIII ст. - Архітектурний вісник КНУБА : наук.-вироб. зб. / Київ. нац. ун-т буд-ва і архіт.– Вип. 13., Київ : КНУБА – С. 230 – 247.
9. Миронюк І. Фіглевський М., 2008. Скит Манявський. – Івано-Франківськ.
10. Могитич І., 1970. Технічна документація на пам'ятку архітектури XVII ст. Скит в Маняві Івано-Франківської області. - Львів.
11. Скрипник І., 1996. Нариси історії Скиту Манявського / І. Скрипник. – Богородчани - 120 с.
12. Сушинський Б., 2004 Слово про Скит Манявський / – Львів, – С. 336.
13. Целевич Ю., 1887. История Скиту Манявского врозъ зъ Сборникомъ грамотъ, листовъ и деякихъ судовихъ документовъ, дотычныхъ того монастиря – Львів.
14. Яковенко Н., 2005 Нариси історії середньовічної та ранньомодерної України. – Київ: Критика, – С. 459.
15. Яковенко Н., 1997. Нариси історії України. З найдавніших часів до кінця XVIII століття. – Київ: Генеза, – С. 259.